

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jana Svatoně (soudce zpravodaje) a soudců Pavla Šámala a Davida Uhlíře o ústavní stížnosti stěžovatele **D. M.**, zastoupeného JUDr. Martinem Reichlem, advokátem, sídlem Dříteč 155, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. dubna 2023 č. j. 3 Tdo 255/2023-250, rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12. prosince 2022 č. j. 4 To 539/2022-180 a rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. července 2022 č. j. 2 T 77/2022-163, spojené s návrhem na zrušení § 206c odst. 7 věta druhá zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, za účasti **Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Českých Budějovicích a Okresního soudu v Českých Budějovicích**, jako účastníků řízení, a **Nejvyššího státního zastupitelství**, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 19. dubna 2023 č. j. 3 Tdo 255/2023-250, rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12. prosince 2022 č. j. 4 To 539/2022-180 a rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. července 2022 č. j. 2 T 77/2022-163, bylo porušeno stěžovatelovo ústavní právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. dubna 2023 č. j. 3 Tdo 255/2023-250, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12. prosince 2022 č. j. 4 To 539/2022-180 a rozsudek Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. července 2022 č. j. 2 T 77/2022-163, se v části týkající se stěžovatele ruší.

III. Návrh na zrušení § 206c odst. 7 věta druhá zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, se odmítá.

Odůvodnění

I.**Vymezení předmětu řízení**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů s tím, že jimi došlo k porušení jeho ústavních práv vyplývajících z čl. 36 odst. 1 a 2 a čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Zároveň navrhl, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadených rozhodnutí. S ústavní stížností spojil rovněž návrh, aby Ústavní soud zrušil druhou větu § 206c odst. 7 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“).

2. Pro posouzení této ústavní stížnosti se musel Ústavní soud zabývat existencí ústavních mezí užití institutu prohlášení viny v trestním řízení, v němž byl stěžovatel v nalézacím řízení odsouzen nejprve k peněžitému trestu a až v odvolacím řízení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

II.**Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí**

3. Následující klíčové skutečnosti vyplývají z ústavní stížnosti a spisu Okresního soudu v Českých Budějovicích (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 2 T 77/2022.

4. Dne 17. 4. 2022 se po čtvrté hodině ranní dostavila na staveniště budoucí čerpací stanice policejní hlídka poté, co jí zaměstnanec společnosti provádějící stavbu oznámil nečekaný úbytek paliva ze tří stavebních strojů. Hlídka na místě zadržela stěžovatele a M. K. (dále též „spoluobžalovaný“), kteří tam přijeli stěžovatelovým vozidlem s přichystanou prázdnou nádrží o objemu 1 000 litrů. Podle ohledání místa činu poškodili ochranné prvky tří nádrží strojů a přečerpali nejméně 295 litrů nafty. Jakožto zadržena osoba byl stěžovatel téhož dne vyslechnut a ke krádeži nafty se podrobně doznal.

5. Dne 22. 4. 2022 bylo stěžovateli sděleno podezření ze spáchání přečinu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) a b) a odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“). Ke krádeži se stěžovatel opět doznal a vyjádřil nad svým chováním lítost a přání oslovit poškozenou společnost za účelem rychlé náhrady způsobené škody. Většina nafty byla poškozené vrácena, takže způsobená škoda byla posléze vyčíslena na 12 910 Kč (9000 Kč za ochranné prvky nádrží a zbytek za ztracenou naftu).

6. Podle policejního úředního záznamu ze dne 25. 4. 2022 se stěžovatel dohodl s poškozenou společností na úhradě částky 50 000 Kč, jejíž odeslání z bankovního účtu doložil na svém mobilním telefonu. Úhradu téhož dne potvrdila i poškozená společnost.

7. Dne 4. 5. 2022 byl okresnímu soudu doručen návrh na potrestání obou podezřelých, přičemž státní zástupce navrhl uložit stěžovateli nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 12 měsíců, neboť skutku se stěžovatel dopustil ve zkušební době po předchozím odsouzení.

8. Po nařízení hlavního líčení stěžovatel zaslal okresnímu soudu ručně psaný dopis nadepsaný „*uznání viny a následné vyjádření ke skutku*“. V něm výslovně prohlásil vinu ke spáchanému skutku. Vyjádřil nad svým jednáním lítost a stud a pokusil se jej (i jeho nepochopitelnost) vysvětlit osobními a rodinnými problémy. Dále uvedl, že navrhovaný trest považuje za neadekvátní, neboť škodu ihned nahradil.

9. Dne 27. 7. 2022 se stěžovatel (nezastoupený obhájcem) zúčastnil hlavního líčení. Podle protokolu byl stěžovatel před výsledkem poučen podle „§ 33/1,2, 92/2 a 95/2 trestního řádu, § 206a, 206b, 206c, 206d trestního řádu“. Následně se vyjádřil ke svým majetkovým poměrům (invalidní důchod a spoluvlastnictví nemovitosti) a zdravotnímu stavu, přičemž upozornil, že invalidní důchod má rovněž z důvodu duševní indispozice po úrazu a má ztráty paměti. K věci samé uvedl, že chce prohlásit vinu a souhlasí s popisem skutku i právní kvalifikací uvedenou v návrhu na potrestání. Rozumí tomu, že se nebude moci odvolat do výroku o vině, bude-li přijato prohlášení viny, které činí dobrovolně. Státní zástupce s přijetím prohlášení viny vyslovil souhlas. Soud proto vyhlásil usnesení, kterým přijal stěžovatelovo prohlášení viny. Následně jako důkaz přečetl stěžovatelův rejstřík trestů (9 záznamů mezi lety 2009 a 2021). K dotazu soudu stěžovatel uvedl, že je schopen zaplatit peněžitý trest.

10. Okresní soud poté vyhlásil napadený rozsudek, kterým stěžovatele odsoudil k peněžitému trestu ve výměře 60 000 Kč. Zároveň uložil oběma obžalovaným povinnost nahradit poškozené společnosti škodu ve výši 12 910 Kč. V očích soudu stěžovateli výrazně polehčilo prohlášení viny. Naopak mu přitěžuje jeho trestní minulost. Stěžovatel však podle okresního soudu nedoložil, že zaplatil poškozené společnosti částku 50 000 Kč. Uložením peněžitého trestu dal soud stěžovateli šanci vyhnout se výkonu trestu odnětí svobody ze starších odsouzení.

11. Proti rozsudku podal státní zástupce odvolání do výroku o trestu, neboť jej považoval za nepřiměřeně mírný. Stěžovatel byl mnohokrát v minulosti trestán a ukládání peněžitých trestů jej neodradilo od dalšího páchaní trestné činnosti, navíc ve zkušební době trestu uloženého za v podstatě totožnou trestnou činnost.

12. Krajský soud v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) rozhodoval o podaném odvolání dne 12. 12. 2022 ve veřejném zasedání. Poté, co stěžovatel prokázal úhradu 50 000 Kč, státní zástupce v závěrečné řeči uvedl, že tato skutečnost „*by mohla do jisté míry měnit náhled na podané odvolání*“. Dále však podle něj zůstává otázkou, zda lze stěžovateli věřit ohledně budoucího chování. Stěžovatel se ve své závěrečné řeči znovu omluvil a uvedl, že předchozí trestná činnost byla důsledkem jeho špatné finanční situace, která by se však (díky dědictví) již neměla opakovat.

13. Krajský soud poté vyhlásil napadený rozsudek, kterým zrušil rozsudek okresního soudu ve výroku o trestu a sám stěžovatele odsoudil k trestu odnětí svobody v trvání 10 měsíců, pro jehož výkon jej zařadil do věznice s ostrahou. Při výměře trestu soud zohlednil, že předmětná trestná činnost byla spáchána „*řemeslným způsobem*“ a nelze akceptovat verzi obžalovaných o impulsivní ukvapené akci. Významná je rovněž

vandalská povaha krádeže, tedy spáchání způsobem, kdy obžalovaní kromě odcizené věci způsobili škodu ve výši 60 % hodnoty odcizené věci. Prohlášení viny je podle krajského soudu sice polehčující okolností, avšak prostor k tvrzení, že pachatelem je někdo jiný, vzhledem k okolnostem případu nebyl velký. Významnou polehčující okolností je úhrada částky 50 000 Kč, kterou okresní soud chybně nebral za prokázanou. Ani ta však nemůže mít vliv na druh uloženého trestu. Na stěžovatele již podle soudu nelze působit jiným než nepodmíněným trestem. Trestný čin byl spáchán s rozmyslem a po přípravě a stěžovatel se jej dopustil ve dvojnásobné zkušební době. Přisvědčit soud nemohl údajnému tvrzení stěžovatele, že se činu dopustil ve finanční nouzi, neboť na bankovním účtu měl přes 2 000 000 Kč a o jeho nemajetnosti lze s úspěchem pochybovat. I kdyby tyto peníze stěžovatel měl z prodeje nemovitosti, lze těžko uvěřit tomu, že v den krádeže ještě nebyl vlastníkem této nemovitosti a o pár dní později (když dokládal svou majetkovou situaci) již nemovitost prodal. V době krádeže tak musel být vlastníkem hodnotné nemovitosti a hovořit o nemajetnosti je více než troufalé.

14. Proti rozsudku krajského soudu podal stěžovatel dovolání, které Nejvyšší soud odmítl napadeným usnesením. V části směřující proti výroku o vině považoval dovolání za nepřijatelné. Za irelevantní označil námitku, že stěžovatel prohlásil vinu, aby se vyhnul uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, jakož i námitku o údajném poučení stěžovatele policisty o možnosti vyhnout se trestnímu stíhání nahrazením škody. V části směřující proti výroku o trestu vyhodnotil námitky stěžovatele jako nedůvodné. Trest byl uložen v rámci zákonné sazby a není podle Nejvyššího soudu zjevně nepřiměřený.

III.

Argumentace stěžovatele

15. Stěžovatel namítá, že zákaz brojit proti výroku o vině opravným prostředkem je protiústavní. Takováto aplikace institutu prohlášení viny je v rozporu se základními zásadami trestního řízení. Přijetím prohlášení viny bez jakéhokoliv zkoumání skutkového stavu dochází k absolutní aprobaci výsledků přípravného řízení, a to bez možnosti její nápravy. Možnost podání stížnosti pro porušení zákona podle stěžovatele nepostačuje. Dále stěžovatel obsáhle odkazuje na část článku autorů Jiřího Muláka a Jana Provazníka v Bulletinu advokacie č. 11/21, která analyzuje povahu institutu prohlášení viny a její možný střet se zásadami trestního řízení. V dané věci se měl stěžovatel podle soudů vzdát nejen možnosti odlišné právní kvalifikace stíhaného jednání, ale především odlišného hodnocení fyzického a duševního stavu stěžovatele. Teprve při posuzování žádosti o odklad výkonu trestu byly zjištěny pochybnosti o stěžovatelově duševním stavu ve vztahu k možnosti mu přičítat plnou trestní odpovědnost a odpovědnost za jeho procesní rozhodnutí. K tomu je třeba přičíst, že stěžovatel v minulosti prodělal řadu vážných úrazů (včetně poranění hlavy) a onemocnění (bolesti stěžovatel řešil užíváním konopí, což vedlo k jeho dalšímu trestnímu stíhání). Výrazně pozměněný psychický stav stěžovatele potvrdily lékařské zprávy, které však byly vypracovány až po vynesení odsuzujících rozhodnutí. Ve standardním trestním řízení by je soudy nechaly vypracovat v rámci řádného dokazování, což by mělo vliv na řadu aspektů zjištěného skutkového stavu, a to jak v otázce viny, tak i trestu. Avšak nekritickým přijetím prohlášení viny soudy rezignovaly na řádné zjištění skutkového stavu.

16. Nadto stěžovatel namítá, že deficitem protiústavnosti trpí i samotná druhá věta ustanovení § 206c odst. 7 trestního řádu, které nelze vykládat jinak, než učinil v dané věci Nejvyšší soud.

17. Návrh na odklad vykonatelnosti stěžovatel odůvodnil svým špatným zdravotním stavem a uskutečněnou náhradou způsobené škody.

18. Usnesením ze dne 24. 10. 2023 č. j. II. ÚS 1873/23-40 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na: <https://nalus.usoud.cz/>) Ústavní soud uvedenému návrhu vyhověl a odložil vykonatelnost napadených rozhodnutí do právní moci rozhodnutí Ústavního soudu. Důvodem byl především stěžovatelův špatný zdravotní stav, který potvrdil i okresní soud tím, že odložil výkon uloženého trestu do 30. 10. 2023.

IV.

Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatele

19. Ústavní soud postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení.

20. Nejvyšší soud uvedl, že v dané věci neshledal žádné porušení ústavních práv stěžovatele. Dovolání stěžovatele bylo v souladu s napadeným ustanovením shledáno nepřipustným. Okolnosti, které stěžovatel akcentuje (např. špatný zdravotní stav), byly známy již při hlavním líčení. Není tak zřejmé, proč se stěžovatel rozhodl prohlásit vinu. Nejvyšší soud navíc neshledal žádné okolnosti, které by mohly být základem pochybností o souladu prohlášení viny se skutkovým stavem. Uplatněné námitky jsou zjevně projevem nesouhlasu s uloženým trestem. Nejvyšší soud považuje za správný závěr o stěžovatelově spolupachatelství (a nikoliv o účasti ve formě pomoci). Uložený trest nelze podle vyjádření považovat za nepřiměřeně přísný. Proto Nejvyšší soud navrhl, aby Ústavní soud odmítl ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou.

21. Krajský soud toliko odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

22. Nejvyšší státní zastupitelství ve svém obsáhlém vyjádření uvedlo, že institut prohlášení viny nelze považovat za protiústavní. Představuje právo obviněného vzdát se projednání věci soudem, urychlit tím řízení a možnost dosáhnout mírnějšího potrestání. Na jeho využití jsou však zákonem a judikaturou kladeny přísné požadavky, které vyvažují skutečnost, že se obviněný vzdává části svých práv. V právním státě nelze podle vyjádření připustit, aby obviněný učinil doznání jako „menší zlo“ pouze proto, aby mu opačným postupem nevznikla citelnější újma. V takové situaci by se totiž mohl doznat rovněž obviněný, který se trestného činu nedopustil. Evropský soud pro lidská práva však aprobejuje možnost obviněného vzdát se práva na odvolání. V dané věci nelze dospět k závěru, že by stěžovatel nebyl schopen pochopit smysl a dosah svého prohlášení o vině. Požadavkům zákona tak bylo v dané věci učiněno zadost. Především byl podle protokolu stěžovatel poučen podle § 206c trestního řádu.

23. Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích a Okresní státní zastupitelství v Českých Budějovicích se k ústavní stížnosti nevyjádřila a konkludentně se tak postavení vedlejšího účastníka v řízení vzdala (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním

soudu ve spojení s § 101 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů).

24. Vyjádření ostatních účastníků zaslal Ústavní soud stěžovateli na vědomí a k případné replice, které však nevyužil.

V.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

25. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

VI.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

26. Ústavní soud posoudil všechny výše uvedené skutečnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Zároveň však neshledal, že by z okolností daného případu vyplývala nutnost předložit plénu Ústavního soudu návrh na zrušení § 206c odst. 7 věty druhé trestního řádu (viz část VIII.).

27. Jelikož se otázce ústavně konformní aplikace prohlášení viny Ústavní soud ve své judikatuře doposud hlouběji nevěnoval, považuje za vhodné zevrubněji uvést obecné ukotvení a meze aplikace prohlášení viny v trestněprávní praxi právě v dané věci, v níž shledal postup soudů v rozporu s ústavními právy stěžovatele. Z těchto úvah bude poté možné dovodit odpověď na první ze stěžovatelem položených otázek, a sice přípustnost opravných prostředků proti obsahu prohlášení viny. A teprve pak bude Ústavní soud moci přistoupit k posouzení toho, zda soudy v dané věci opřely svá odsuzující rozhodnutí o prohlášení viny ústavně souladným způsobem.

28. Otázka aplikace institutu prohlášení viny se doposud v judikatuře Ústavního soudu objevovala pouze okrajově a toliko ve stručných usneseních, která nemají obecnou závaznost. Opakovaně Ústavní soud odmítl možnost „revokace“ prohlášení viny v případech tzv. covidových krádeží, jejichž právní kvalifikace se změnila po vydání rozsudku velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2021 sp. zn. 15 Tdo 110/2021 (srov. např. usnesení ze dne 4. 1. 2022 sp. zn. III. ÚS 2464/21, a usnesení ze dne 16. 6. 2022 sp. zn. I. ÚS 1331/22). V usnesení ze dne 16. 8. 2022 sp. zn. II. ÚS 986/22, Ústavní soud zdůraznil, že povinnost poučit obviněného o povaze prohlášení viny leží na straně soudu i v případě, že má obviněný obhájce. V některých usneseních se objevuje důraz na autonomní povahu prohlášení viny, z níž vyplývá další průběh trestního řízení, rozhodnou-li se jej soudy respektovat. Některá usnesení dokonce odkazují na zásadu *vigilantibus iura scripta sunt* (srov. např. usnesení ze dne 19. 7. 2022 sp. zn. IV. ÚS 1339/22). Naopak možnostmi nápravy nepravdivého prohlášení viny z důvodu ochrany zásady materiální pravdy se Ústavní soud stručně zabýval v usnesení ze dne

24. 1. 2024, sp. zn. IV. ÚS 2789/23. Ke zdánlivě protichůdným závěrům těchto usnesení přistupuje Ústavní soud striktně jako k posouzení konkrétní právní situace toho kterého stěžovatele. Dospěl-li Ústavní soud v nějaké věci k upřednostnění jedné ze zásad trestního řízení, nelze z takového postupu dovozovat širší závaznost stručných závěrů těchto usnesení.

29. Ze všech usnesení, které se institutu prohlášení viny doposud týkaly, lze však podle Ústavního soudu dovodit nespokojenost stěžovatelů s tím, jak se učiněné prohlášení viny projevilo (či neprojevilo) v přísnosti jejich potrestání (usnesení ze dne 16. 6. 2022 sp. zn. I. ÚS 1331/22, usnesení ze dne 16. 8. 2022 sp. zn. II. ÚS 986/22, usnesení ze dne 6. 9. 2022 sp. zn. IV. ÚS 2009/22, usnesení ze dne 6. 9. 2022 sp. zn. III. ÚS 1942/22, usnesení ze dne 29. 9. 2022 sp. zn. I. ÚS 1864/22, usnesení ze dne 18. 10. 2022 sp. zn. III. ÚS 1921/22, usnesení ze dne 20. 4. 2023 sp. zn. I. ÚS 223/23, usnesení ze dne 25. 4. 2023 sp. zn. II. ÚS 225/23). Pocity nespokojenosti z „nefér“ trestu podle Ústavního soudu vyplývají ze způsobu, jakým bylo prohlášení viny zakotveno do českého právního řádu. Stručně vyjádřená podstata tohoto institutu spočívá v tom, že se obviněný dobrovolně vzdá jakékoliv možnosti obhajoby v otázce viny a následně je vydán „na milost“ soudům (a prostřednictvím podávání opravných prostředků nepřímo i orgánům státního zastupitelství), které mu mohou fakultativně vyměřit podstatně mírnější trest, než kdyby vinu neprohlásil. Za zvlášť problematické stěžovatelé považují, je-li jim nalézacím soudem vyměřen trest mírný, aby jej podstatně zpřísnil odvolací soud (k tomu došlo i ve stěžovatelově věci). Následně již fakticky nemají proti tomu možnost obrany, neboť odvolací soud podle ustálené judikatury, na níž odkázal i v napadeném usnesení, přezkoumává toliko, zda uložený trest není „zjevně nepřiměřený“.

30. Ústavní soud předesílá, že taková právní úprava a navazující praxe nevykazují ústavní nedostatky, které by měly bez dalšího vést k jejich zavržení. Jak však upozornilo i Nejvyšší státní zastupitelství ve svém vyjádření, musí pro legitimitu takové praxe být splněny poměrně přísné podmínky. Právě jejich podstatou se bude Ústavní soud zabývat dále.

VII.

Zásady ústavně konformní aplikace institutu prohlášení viny

31. Prohlášení viny bylo do českého právního řádu vtěleno zákonem č. 333/2020 Sb., kterým došlo k rozsáhlé novelizaci trestního řádu. Jak institut prohlášení viny, tak celá novela posiluje roli stran v řízení před soudem tak, že se na počátku hlavního líčení vymezi otázky, které zůstávají mezi stranami sporné a na jejichž řešení se tak soud má zaměřit. Cílem takové úpravy je významné usnadnění a urychlení průběhu hlavního líčení. Institut prohlášení viny může být aplikován tehdy, zejména shodnou-li se strany na vině obviněného (byť právní úprava v § 206c odst. 3 trestního řádu vyžaduje pouze zjištění jejich stanoviska, nikoli souhlasu), avšak nikoliv na trestu. Kromě již uvedených kladných důsledků může mít tato právní úprava rovněž pozitivní finanční dopady a usnadnit situaci svědků (zejména obětí, u nichž se sníží riziko sekundární viktimizace). V případě pochybností však soud není povinen prohlášení přijmout. Učiněné prohlášení by měl soud zohlednit při výměře trestu. Prohlášení má být neodvolatelné a skutečnosti v něm uvedené nemůže obviněný napadnout odvoláním. Tím pádem nebudou zatěžovány ani soudy vyšších stupňů.

32. Ustanovení § 206c trestního řádu zní:

- (1) *Pokud nedošlo k sjednání dohody o vině a trestu, může obžalovaný prohlásit, že je vinný spácháním skutku anebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a že souhlasí s právní kvalifikací takového skutku uvedenou v obžalobě.*
- (2) *Pokud obžalovaný učiní prohlášení podle odstavce 1, soud v rozsahu prohlášení postupuje přiměřeně podle § 314q odst. 3.*
- (3) *Předseda senátu před rozhodnutím o přijetí prohlášení viny zjistí stanovisko státního zástupce, poškozeného a zúčastněné osoby, pokud jsou přítomni při hlavním líčení.*
- (4) *Soud po prohlášení viny obžalovaným rozhodne, zda takové prohlášení přijímá nebo nepřijímá.*
- (5) *Soud prohlášení viny nepřijme, není-li v souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo zjistí-li, že v předchozím řízení došlo k závažnému porušení práv obviněného. Soud nemusí prohlášení viny přijmout, pokud takový postup nepovažuje za vhodný s ohledem na okolnosti případu a vyjádření ostatních stran.*
- (6) *Pokud soud rozhodne, že prohlášení viny přijímá, zároveň v usnesení uvede, že se dokazování v rozsahu, v jakém obžalovaný prohlásil vinu, neprovede a bude provedeno pouze ve zbylém rozsahu; tím není dotčena možnost vyslyšet obžalovaného k účasti jiných osob na spáchaném skutku, ohledně kterého prohlásil vinu.*
- (7) *Soudem přijaté prohlášení viny nelze odvolat. **Skutečnosti uvedené v prohlášení viny nelze napadat opravným prostředkem.***
- (8) *Pokud soud rozhodne, že prohlášení viny nepřijímá, k prohlášení viny se nepřihlíží.*

33. Kromě obecných principů právního státu (chráněných podle čl. 1 odst. 1 Ústavy), principů soudní ochrany práv (čl. 36 až 38 Listiny) a práva na obhajobu (čl. 40 odst. 3 Listiny) považuje Ústavní soud za důležitou ústavní mez aplikace tohoto institutu řádnou interpretaci pojmu „vina“ obsaženého v čl. 40 odst. 1 Listiny a čl. 90 Ústavy. Obdobně čl. 39 Listiny hovoří o trestech (a jiných újmách), které lze uložit *za spáchání* trestného činu. S pojmem viny je v českém ústavním pořádku nutně spojena legitimita nejen jakéhokoliv trestu, nýbrž i samotného odsouzení. Uložení trestu, jakožto ústavně předvídané omezení základních práv a svobod, může sledovat jediný účel, jímž je potrestání viny (srov. čl. 4 odst. 4 Listiny). Jinak řečeno, nelze akceptovat jakýkoliv výklad právních předpisů, který by odporoval právu nevinného jedince nebýt potrestán (*nullum crimen sine culpa*). Termín nevinný chápe přitom Ústavní soud široce, tedy jako podezřelého, který se nedopustil právě takového skutku (včetně jeho právní kvalifikace), z jehož spáchání je obviněn.

34. Uvedené právo je navíc nezczizitelné, a tudíž s ním nedisponuje ani jeho nositel (srov. čl. 1 Listiny). Za ústavně nepřijatelný by proto Ústavní soud musel považovat „smluvní“ přístup k pojmu viny. Zdroj legitimacy trestního postihu nelze hledat v autonomii procesního jednání obviněného, nýbrž ve faktické pravdivosti odsuzujících rozhodnutí. Výjimečnost prostředků trestní represe je mimo jiné dána i nemožností jejich ospravedlnění prostřednictvím absence materiální a duševní bdělosti obviněného, která snad může být v jiných právních odvětvích sankcionována pod pláštěm ochrany zásady *vigilantibus iura scripta sunt*. Lze tedy uzavřít, že ústavní pořádek nedává státní moci žádnou možnost naplnit jakkoliv vyjádřené přání nevinné osoby pocítit tíhu

trestněprávní represe, ač by pro to měla více či méně racionální důvody (viz níže). Kupříkladu ve společnosti existuje představa, že i prostřednictvím falešných doznání nacházejí ve vězení jisté materiální základy lidé bez domova nebo skrývající se například před organizovaným zločinem. Pod vlivem některých zahraničních právních úprav se zřejmě nejčastějším důvodem dobrovolného přijetí trestu nevinnou osobou stává zoufalá a pochopitelná snaha vyhnout se ještě přísnějšímu potrestání, které ji z důvodů systémových nedostatků hrozí.

35. Z výše uvedeného dovozuje Ústavní soud dva nepřekročitelné limity aplikace prostředků trestní represe. Prvním je požadavek, aby soud rozhodující o vině měl svá skutková zjištění opřena o konkrétní důkaz (případně nesporné skutečnosti podle § 206d trestního řádu). Proto nakonec i zákon stanoví v § 206c odst. 5 trestního řádu, že „*(S)oud prohlášení viny nepřijme, není-li v souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo zjistí-li, že v předchozím řízení došlo k závažnému porušení práv obviněného. Soud nemusí prohlášení viny přijmout, pokud takový postup nepovažuje za vhodný s ohledem na okolnosti případu a vyjádření ostatních stran.*“ Soud tedy nemůže k relevantním skutkovým závěrům v rámci procesního dokazování dospět na základě pouhého spoléhání se na tvrzení účastníků řízení, přičemž Ústavní soud spatřuje rozdíl mezi obsahem procesního tvrzení obviněného a obsahem jeho výpovědi jako důkazu. Tento imperativ je jedním z projevů zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti (tzv. zásady materiální pravdy podle § 2 odst. 5 trestního řádu). Podle nálezu ze dne 9. 5. 2023 sp. zn. III. ÚS 236/23, je i při využití konsensuálních způsobů řešení trestních věcí nutno mít na paměti, že stále platí základní zásady trestního řízení, zejména zásada materiální pravdy. To konkrétně znamená, že orgány činné v trestním řízení by ani v těchto případech neměly rezignovat na zjištění skutečného stavu věci tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti. A nelze-li relevantní skutková zjištění v potřebné míře učinit, je nutné postupovat v duchu druhého ze zmíněných nepřekročitelných limitů – pravidla *in dubio pro reo* vyplývajícího ze zásady presumpce neviny (čl. 40 odst. 2 Listiny), a to opět bez ohledu na procesní návrhy účastníků řízení.

36. Ani institut prohlášení viny nepředstavuje možnost obejití zásady materiální pravdy nebo pravidla *in dubio pro reo*, a tím pojmu viny jako takového. Legitimním účelem tohoto institutu může být zjednodušení, zrychlení a zlevnění trestního řízení tam, kde o vině obviněného neexistují důvodné pochybnosti. Může tedy napomoci „pouze“ ke zjednodušení kroků při dosažení účelu trestního řízení, avšak nemůže tento účel měnit. Náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů, jako hlavní účel trestního řízení (§ 1 odst. 1 trestního řádu), je nutné mít na paměti i při aplikaci tohoto institutu. Jelikož ke zjednodušení řízení dochází na úkor veřejné soudní fáze trestního řízení a dílčích procesních práv obhajoby, která Ústavní soud nikdy nepovažoval za samoučelné formality [srov. např. náleze ze dne 12. 10. 1994 sp. zn. Pl. ÚS 4/94 (N 46/2 SbNU 57; 214/1994 Sb.)], zvyšuje taková forma vedení řízení pravděpodobnost, že takový způsob dokazování povede k přinejmenším „zjednodušeným“ skutkovým závěrům, a to nejen v otázce viny.

37. Při řádné aplikaci institutu prohlášení viny nelze rovněž odhlížet od jevů, které ji mohou nepředvídatelně doprovázet. Na jedné straně může jít o nechtěné důsledky motivace orgánů činných v trestním řízení ukončit řízení co nejefektivnějším způsobem. Tyto orgány musí navíc řešit při následném ukládání trestu (příp. dalších právních následků trestného činu) napětí mezi co nejobsáhlejší znalostí všech relevantních okolností (podle § 39 trestního zákoníku soud při ukládání trestu mimo jiné přihlédne

„k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k dosavadnímu způsobu života...“), a udržitelně fungujícím systémem trestní justice (podle statistik Ministerstva spravedlnosti je v České republice každý rok vyřízeno přes 60 000 trestních věcí); srov. i slova „...dále přihlédne k chování pachatele po činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu; přihlédne též k jeho postoji k trestnému činu v trestním řízení, zda sjednal dohodu o vině a trestu, prohlásil svou vinu nebo označil rozhodné skutečnosti za nesporné...“ v § 39 odst. 1 trestního zákoníku.

38. Na druhé straně stojí přirozená motivace podezřelých vyhnout se přísnějšímu postihu. Občas se (zdanlivě nepochopitelně) součástí této strategie stávají i falešná doznání. Obecně známým je v České republice případ nevinného podezřelého, který byl odsouzen za vynucení pohlavního styku, k němuž se (údajně pod tlakem policistů) doznal (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2009 sp. zn. 4 Tz 74/2009). Občasně se lze setkat i s falešnými doznáními za účelem získání přísnějšího trestu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016 sp. zn. 6 Tdo 1458/2015). Dále nelze přehlížet, že běžný podezřelý je právním laikem, kterému nezřídka (zejména nebude-li zastoupen obhájcem) zůstanou možnosti procesního postupu utajeny. Avšak i kdyby podezřelí měli všechny dostupné informace (a to nejen v podobě dlouhých a pro laika nesrozumitelných poučovacích formulářů), budou u významného procenta z nich absentovat schopnosti k jejich vyhodnocení. Podezřelí mohou být ovlivněni poučeními a radami osob, jejichž zájem se nemusí překrývat s účelem trestního řízení. Právě proto normy trestního řízení obsahují dostatečné záruky ochrany právně slabšího nevinného podezřelého. Nesprávná představa, že „skutečně nevinný“ dokáže uvedeným tlakům vždy odolat, je kromě uvedených příkladů vyvrácena rozsáhlou kazuistikou z celého světa (v Evropském prostředí lze poukázat např. na informace nashromážděné v projektu EUREX, dostupné na <https://www.registryofexonerations.eu/scientific-briefs/false-confessions/>).

39. Zatímco prosté doznání nezabavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti zjistit všechny podstatné okolnosti případu a podezřelého usvědčit způsobem, který ob stojí před nalézacím, odvolacím i dovolacím soudem (§ 2 odst. 5 trestního řádu), prohlášení viny z nich tento tlak do určité míry snímá. Tím se obecná pravděpodobnost vzniku nesprávných rozsudků zvyšuje do té míry, že se podle Ústavního soudu nelze smířit s absencí prostředku účinné nápravy. Za takový prostředek nelze považovat nenárokové instituty prezidentské milosti a ministerské stížnosti pro porušení zákona.

VIII.

Opravné prostředky po aplikaci institutu prohlášení viny

40. Po zvážení výše uvedených okolností dospěl II. senát Ústavního soudu k závěru, že aktuální zakotvení institutu prohlášení viny v českém trestním řádu nevykazuje ústavněprávní deficity, pro které by bylo nezbytné zrušit jakoukoliv část § 206c trestního řádu (ke stěžovatelovu návrhu podrobněji v bodě 44). Takový závěr však může platit pouze tehdy, je-li jeho aplikace doprovázena zárukami naplnění principů spravedlivého (řádného) procesu a ochrany práv obviněných. Ke způsobu, jak tento institut aplikovat v nalézacím řízení, se Ústavní soud vyjádří v další části.

41. Na tomto místě se bude zabývat interpretací § 206c odst. 7 trestního řádu, podle nějž: „*Soudem přijaté prohlášení viny nelze odvolat. Skutečnosti uvedené v prohlášení viny nelze napadat opravným prostředkem*“. Otázka opravných prostředků v rozsahu „skutečností uvedených v prohlášení viny“ se mezi účastníky řízení o této ústavní stížnosti jeví být spornou. Nesporným je naopak názor, že při určitém druhu procesního pochybení, při němž zároveň dojde k hmatatelnému porušení ústavních práv obviněného (typicky absence zastoupení obhájcem v případech tzv. nutné obhajoby), lze proti odsuzujícímu rozhodnutí, opírajícím se o prohlášení viny, podat odvolání a dovolání (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2022 sp. zn. 8 Tdo 93/2022, nebo usnesení ze dne 26. 10. 2022 sp. zn. 7 Tdo 886/2022). Obdobně lze podle Ústavního soudu opravnými prostředky brojit proti odsuzujícímu rozhodnutí tehdy, nebyl-li obviněný o podstatě prohlášení viny a jeho následcích řádně poučen.

42. V dalších případech je z důvodů popsaných v předchozí části nutné, aby obviněný měl na základě předložení nových skutečností možnost zpochybnit skutkové závěry odsuzujícího rozhodnutí, a to přinejmenším v rozsahu institutu obnovy řízení (srov. § 277 a § 278 trestního řádu). Zejména půjde o významné nové skutečnosti, kterými bude zpochybněn výrok o vině. Typickým příkladem může být pozdější zjištění o duševním stavu obviněného, které by zpochybnilo jeho přičetnost v době spáchání trestného činu, případně schopnost chápat smysl trestního stíhání. Stejně tak není možné přístup k nápravě znemožnit například obviněnému, který se teprve po odsouzení dozví o tom, že policisté v přípravném řízení jeho trestní věci usvědčující důkazy „vyfabrikovali“, anebo byl-li orgány činnými v trestním řízení zjištěn jiný pachatel trestného činu, ke kterému prohlásil obviněný vinu.

43. Lze tedy uzavřít, že druhou větu § 206c odst. 7 trestního řádu je nutné ústavně konformně interpretovat v souladu se zásadou materiální pravdy. Stejně jako soud, který se rozhoduje, zda prohlášení o vině přijme, musí ověřit, zda doposud pořízené důkazy nezavdávají důvodné pochybnosti o správnosti případného odsuzujícího rozsudku, musí ostatní soudy (např. v řízení o opravných prostředcích) přezkoumávat, zda takové pochybnosti nevystaly spolu s nově zjištěnými skutečnostmi. Ostatně i návrh, kterým bylo prohlášení viny zakotveno do trestního řádu, uváděl nemožnost podání odvolání, a nikoliv apriorní nemožnost nápravy skutkových vad odsuzujících rozhodnutí, extenzivním jazykovým výkladem vztaženou na obnovu řízení či dokonce i na stížnost ministra spravedlnosti. Uvedené ustanovení tak představuje materiální omezení obviněných podat řádný opravný prostředek v rozsahu určitého druhu otázek. Nelze jej však interpretovat jako apriorní omezení v možnosti napadnout výrok o vině odsuzujícího rozsudku.

44. Ústavní soud nicméně shledal nedůvodným stěžovatelův návrh na zrušení druhé věty § 206c odst. 7 trestního řádu. Prvním důvodem je fakt, že II. senát Ústavního soudu dospěl k výše uvedenému závěru o možnosti ústavně konformní interpretace tohoto ustanovení. Druhým je pak nekonzistentnost námitek, kterými stěžovatel tento návrh doprovodil. Nejvýznamnější část stěžovatelovy argumentace je doslova zkopírovaný text odborného článku (viz MULÁK, Jiří a PROVAZNÍK, Jan. *Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 na základní zásady trestního řízení*. Bulletin advokacie. Česká advokátní komora, 2021, roč. 2021, č. 11, s. 37-46), v němž autoři nejprve popisují různá úskalí institutu prohlášení viny, což uzavírají úvahou o vhodnosti povolení obnovy řízení tam, kde bylo spáchání trestného činu vyvráceno novými skutečnostmi. Uvedený článek (jakož i zbytek ústavní stížnosti) tak předkládá argumentaci pouze v tom

směru, že by v určitých případech měl být návrh na povolení obnovy řízení přípustným opravným prostředkem. S tím se Ústavní soud může (ze všech shora uvedených důvodů) v obecné rovině ztotožnit. Z ničeho však není zřejmé, že by stěžovatel návrh na povolení obnovy řízení podal. Nic takového netvrdí v ústavní stížnosti, skutečnost takového podání nevyplývá ani ze spisu a konečně ústavní stížnost nenapadá rozhodnutí, jimiž se soudy takovým návrhem (ne)zabývaly. Z uvedených důvodů nebylo možné stěžovatelův návrh na zrušení uvedeného ustanovení považovat za přípustný.

IX.

Prohlášení viny stěžovatelem v souzené věci

45. Vztáhl-li Ústavní soud uvedené obecné úvahy na stěžovatelovu věc, dospěl k závěru, že soudy neaplikovaly institut prohlášení viny ústavně konformním způsobem. Aby mohl Ústavní soud posoudit, zda v daném konkrétním řízení vyvstala otázka stěžovatelovy individuální schopnosti pochopit poučení o možnosti prohlásit vinu, musel nejprve zjistit, zda se stěžovateli vůbec dostalo řádného poučení o povaze tohoto institutu.

46. Vzhledem k tomu, že podstatou prohlášení viny je zjednodušení trestního řízení na úkor práv obviněného, je podle Ústavního soudu mimořádně důležitý způsob, jakým je obviněný o možnosti využití prohlášení viny poučen. Při poučení obviněného soud podle § 206c odst. 2 trestního řádu přiměřeně použije § 314q odst. 3 trestního řádu, který se týká institutu dohody o vině a trestu. Z něj vyplývá, že soud se musí obviněného dotázat zda „a) rozumí sjednané dohodě o vině a trestu, zejména zda je mu zřejmé, co tvoří podstatu skutku, který se mu klade za vinu, jaká je jeho právní kvalifikace a jaké trestní sazby zákon stanoví za trestný čin, který je v tomto skutku spatřován, b) prohlášení o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, učinil dobrovolně a bez nátlaku a byl poučen o svých právech na obhajobu, c) jsou mu známy všechny důsledky sjednání dohody o vině a trestu, zejména že se vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení a práva podat odvolání proti rozsudku, kterým by soud dohodu o vině a trestu schválil, s výjimkou důvodu uvedeného v § 245 odst. 1 větě druhé“.

47. Jelikož protokol z hlavního líčení konaného dne 27. 7. 2022 (č. l. 158 a násl.) neposkytoval dostatečnou představu o rozsahu poučení daného stěžovateli soudem, ověřil si jej Ústavní soud ze zvukového záznamu. Z něj zjistil, že k poučení stěžovatele o možnosti prohlásit vinu soudkyně přistoupila v rámci širšího poučení o právech obviněného (přibližně v čase 26:03 záznamu), přičemž (nad rámec zákonného poučení) uvedla, že prohlášení viny je „významně polehčující okolnost, při které může být trest stanoven pod sazbu“ a možnost uložení trestu pod zákonnou sazbou následně ještě zopakovala (v čase 26:25). S odkazem na dopis, který stěžovatel zaslal soudu ještě před konáním hlavního líčení, se následně soudkyně stěžovatele zeptala, zda chce prohlásit vinu (v čase 27:25), na což stěžovatel souhlasně odpověděl. Dále na výzvu soudu potvrdil, že je vinen žalovaným skutkem a souhlasí s jeho právní kvalifikací (v čase 27:50), chápe, že se nebude moci odvolávat do výroku o vině a vzdává se práva na projednání věci a dokazování (v čase 28:10). Následně stěžovatel přerušil poučení a upozornil soud na to, že chtěl věc vyřešit mimosoudně hned v den krádeže, po čemž následuje konverzace soudkyně se stěžovatelem ohledně prokázání náhrady způsobené škody, přičemž je zjevné, že soudkyně o takové prokázání neměla zájem, zřejmě z důvodu předpokládání uložení alternativního trestu (závěr okresního soudu o neprokázaném zaplacení náhrady škody zkritizoval poté odvolací soud). Teprve po poučení druhého

obžalovaného soudkyně ještě ověřila, že stěžovatel učinil prohlášení viny dobrovolně (v čase 30:55). Poté se soudkyně zeptala státního zástupce, zda souhlasí s přijetím prohlášení viny, prohlášení viny přijala a hlavní líčení již pokračovalo standardním způsobem.

48. Z tohoto popisu podle Ústavního soudu vyplývá, že stěžovateli se nedostalo dostatečného poučení o trestní sazbě, jakou zákon stanoví za trestný čin, který je v tomto skutku spatřován [§ 314q odst. 3 písm. a) trestního řádu]. Uvedení konkrétní trestní sazby, které navíc požaduje zákon, Ústavní soud nepovažuje za bezvýznamnou formalitu, a to z následujících důvodů.

49. Zprv je třeba přihlédnout k tomu, že stěžovatel je právním laikem (zvukový záznam na několika místech potvrdil jeho sníženou schopnost orientace v hlavním líčení), který nebyl zastoupen obhájcem. To Ústavní soud uvádí spíše pro zesílení důsledků nedostatečného poučení, protože podle předchozí judikatury platí, že poučovací povinnost soudu (a to zvláště u neodvolatelného prohlášení viny) nelze přenášet na obhájce (srov. např. usnesení ze dne 16. 8. 2022 sp. zn. II. ÚS 986/22). Proto podle Ústavního soudu nepostačuje, že v hlavním líčení zazněla právní kvalifikace žalovaného skutku a návrh státního zástupce na uložení nepodmíněného trestu.

50. Dalším důvodem je podle Ústavního soudu zohlednění výše popsané skutečnosti, že pro nikoliv nevýznamnou část podezřelých je právě uložení trestu jedinou palčivou otázkou celého trestního řízení (viz bod 29 tohoto nálezu). Vedle vzdání se práva na odvolání, ztráty bezúhonnosti, možnosti vyjádřit se k důkazům z přípravného řízení či odsouhlasení právní kvalifikace bude podle Ústavního soudu zvláště u obviněných, kteří zvažují možnost prohlášení viny, přísnost trestu začasté otázkou nejdůležitější. Přehlížení této skutečnosti by z celého institutu prohlášení viny učinilo nástroj odstřížený od společenské reality. Prohlášením viny přestává být obviněný do určité míry subjektem trestního řízení a stává se jeho „objektem“, kromě oblasti výměry trestu. Je tedy logické, že právě ta bude pro obviněného v takové situaci klíčová. Pro legitimitu aplikace prohlášení viny je tak podle Ústavního soudu nezbytné nepřehlít obviněného poučováním o často nepodstatných informacích a současně „zastřít“ tu skutečně klíčovou, týkající se trestu.

51. Poučení o rozsahu možného potrestání nabývá na významu rovněž při zohlednění eventuální kombinace neexistující záruky uložení mírného (zejména alternativního) trestu a výše uvedené motivace orgánů činných v trestním řízení ukončit trestní věc co možná nejefektivněji. Je-li obviněný, zpravidla právní laik, opakovaně různými subjekty upozorňován na výhody prohlášení viny, aniž by mu byla explicitně vysvětlena jejich nenárokovost, lze mít pochybnosti o promyšlenosti a dokonce dobrovolnosti pozdějšího prohlášení. Podle Ústavního soudu je odpovědností obecných soudů, aby jednoznačným poučením daly obviněnému najevo, jaké důsledky v oblasti trestání má prohlášení o vině podle českého práva. Právě takovým postupem lze podle Ústavního soudu nejlépe garantovat, že obviněný nebude jednat pod vlivem nějakého (třeba i cizí osobou implementovaného či společensky rozšířeného) právního mýtu na straně jedné, a nějaké nekalé právní praxe (např. neformálních slibů policie, spoluobžalovaných atd.) na straně druhé. Po průměrném obviněném nelze podle Ústavního soudu požadovat, aby si tyto informace sám dohledal nebo dovedl ze systematiky českých trestních kodexů.

52. Po zvážení všech uvedených okolností dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínkou legitimacy odsuzujícího rozhodnutí opírajícího se o prohlášení viny je zásadně pouze takové poučení, které obviněného upozorní na skutečnost, že soudy rozhodující v daném řízení nejsou kromě zákonných limitů při výměře trestu nikterak omezeny a obviněný, který prohlásí vinu, může být odsouzen i k nejpřísnějšímu trestu, který zákon v jeho věci umožňuje uložit.

53. Jakkoliv povinnost poskytnout takové poučení explicitně zákon neuvádí, vyplývá podle Ústavního soudu z teleologického a ústavně konformního výkladu § 206c odst. 2 trestního řádu, podle kterého soud po prohlášení viny „*postupuje přiměřeně podle § 314q odst. 3*“, upravujícího postup při schvalování dohody o vině a trestu. Z toho vyplývá, že zákon neuvádí výslovně požadavky specifické pro prohlášení viny. Navíc ani všechny požadavky kladené na soud při schvalování dohody o vině a trestu nejsou formulovány jednoznačně. Poukázat lze například na povinnost soudu dotázat se obviněného „*zda jsou mu známy všechny důsledky sjednání dohody o vině a trestu*“ následovanou demonstrativním výčtem takových důsledků. Neurčitost takové otázky je zjevná (ani soudce by nejspíše na místě nedokázal k dotazu obviněného vyjmenovat např. všechny funkce, povolání a činnosti, jejichž výkon je znemožněn ztrátou trestní bezúhonnosti). K tomu navíc Ústavní soud dodává, že u dohody o vině a trestu obviněný není v nejistotě ohledně ukládaného trestu, který musí být v této dohodě předem obligatorně uveden [srov. § 175a odst. 6 písm. f) trestního řádu], zatímco u prohlášení viny se v takové nejistotě nachází a dokonce může dojít k tomu, že původně „nízký“ trest uložený soudem prvního stupně bude k odvolání státního zástupce do trestu podstatně zpřísněn, jak se tomu stalo i v této posuzované věci.

54. Podrobné poučení o hrozícím trestu tak podle Ústavního soudu nejen odpovídá teleologickému a ústavně konformnímu výkladu uvedených ustanovení trestního řádu, ale rovněž zohledňuje popsané rizikové sociální faktory ústavně nesouladného výkonu trestní spravedlnosti. Napomáhá totiž tomu, aby se aplikace institutu prohlášení viny nestala v praxi praktikou, kterou budou orgány činné v trestním řízení zneužívat ke zjednodušení své práce a tím „nezvratně“ postihovat sociálně znevýhodněné osoby za jejich neschopnost náležitě porozumět zákonné úpravě českého trestního práva, a to i v konečném důsledku velmi přísným trestem, zvláště když § 39 odst. 1 trestního zákoníku mimo jiné ukládá při stanovení druhu a výměry trestu mimo jiné přihlídnout i „*k chování pachatele po činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu; přihlédne též k jeho postoji k trestnému činu v trestním řízení, zda sjednal dohodu o vině a trestu, prohlásil svou vinu nebo označil rozhodné skutečnosti za nesporné*“. Navíc zde zákonodárce vymezil i určitou hierarchii konsenzuálních způsobů vyřízení trestní věci tak, že nejvíce se bude přihlížet k dohodě o vině a trestu, kde navíc je trest i v rámci ní sjednán, méně k prohlášení viny a nejméně k označení rozhodných skutečností za nesporné, což též musí příslušný soud zohlednit.

55. Vzhledem k tomu, že stěžovatel nebyl v dané věci poučen ani o zákonem uvedených trestních sazbách [srov. § 314q odst. 3 písm. a) trestního řádu], tím méně pak o omezeních (resp. absenci omezení) soudů při ukládání trestu, je podle Ústavního soudu takové poučení nedostatečné k tomu, aby bylo možné považovat stěžovatelovo odsouzení na základě učiněného prohlášení o vině za ústavně konformní. Přitom Ústavní soud zohlednil osobnost stěžovatele, jejíž všechny projevy zachycené (v listinné i zvukové podobě) ve spise neumožňují dospět k závěru, že by si stěžovatel byl vědom podstatných důsledků prohlášení viny v oblasti trestání. Kromě samotného zákonodárce,

který prohlášení viny zahrnul nejen mezi okolnosti, k nimž má soud přihlédnout při výměře trestu (srov. § 39 trestního zákoníku), nýbrž ještě mezi zvláštní okolnosti odůvodňující (avšak pouze fakultativně) mimořádné snížení trestu odnětí svobody [srov. § 58 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku], byl stěžovatel na možnost využití prohlášení viny přinejmenším dvakrát upozorněn soudem s tím, že jde o „významně polehčující okolnost“. Nadto soudy výslovně odmítly přihlédnout ke stěžovatelovým tvrzením o „radě“ policistů, jakožto hlavní motivaci k okamžité náhradě škody, které se prolínají celým spisem. Byť tato stěžovatelova tvrzení nebyla úplně konzistentní, ukazují podle Ústavního soudu jednak na ne právě excelentní orientaci v daném trestním řízení, a dále především na to, že jedinou motivací stěžovatelova prohlášení viny bylo odsouzení k alternativnímu trestu, pročež bylo zvláště důležité jej v tomto směru poučit.

56. Z uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadenými rozhodnutími došlo k porušení stěžovatelových ústavních práv vyplývajících z čl. 36 odst. 1 Listiny (právo na soudní ochranu) a čl. 40 odst. 3 Listiny (právo na obhajobu).

X.

Následky prohlášení viny v řízeních o opravných prostředcích

57. Výše uvedené pochybení je důvodem, pro který se Ústavní soud rozhodl vyhovět ústavní stížnosti. Zároveň shledal jako nedůvodné stěžovatelovy námitky o tom, že by dovolací soud měl povinnost připustit podané dovolání z důvodu jeho zdravotního stavu, který údajně zpochybňuje jak jeho schopnost pochopit podstatu institutu prohlášení viny, tak jeho ovládací schopnosti při páchání trestné činnosti. Ze spisu okresního soudu totiž nevyplývalo, že by stěžovatel tyto okolnosti v dovolání uvedl (č. l. 218). Nebyl-li tedy dovolací soud s těmito skutečnostmi výslovně konfrontován, neměl podle Ústavního soudu povinnost se s nimi vypořádat. Uvedené skutečnosti nevyplývají podle názoru Ústavního soudu z celého spisu natolik, aby bez vznesení námítky samy o sobě zaváděly povinnost soudu se s nimi vypořádat (jde v podstatě o dílčí stěžovatelova tvrzení o dřívějším úrazu hlavy, přičemž substantivnější lékařské zprávy byly vydány až později). Soudy se těmito novými skutečnostmi budou muset zabývat, přednese-li je řádně obhajoba, ve znovuotevřeném řízení. A ve skončené věci se může stěžovatel za podmínek stanovených zákonem domáhat nápravy skutkových závěrů návrhem na povolení obnovy řízení.

58. Především je třeba uvést, že Ústavnímu soudu nepřísluší stanovovat přiměřený trest pachatelům trestné činnosti (čl. 40 odst. 1 Listiny *a contrario*). Stejně tak v obecné rovině Ústavní soud nezpochybňuje oprávnění odvolacího soudu zpřísnit uložený trest pachatelům trestné činnosti. Nicméně má-li být takový postup ústavně souladný, musí jej soudy podepřít rozumnými a přezkoumatelnými důvody. Jde o obecný princip, pročež je nerozhodné, že v dané věci se neuplatnila zásada zákazu *reformatio in peius*. Ta se obdobně neuplatňuje kupříkladu při zpřísnění trestu po vydání trestního příkazu, a přesto Ústavní soud vyžaduje, aby takové zpřísnění trestu bylo dostatečně odůvodněno [viz např. nálezy sp. zn. II. ÚS 213/2000 ze dne 20. 2. 2002 (N 19/25 SbNU 143) nebo nálezy sp. zn. III. ÚS 39/09 ze dne 10. 12. 2009 (N 256/55 SbNU 471)]. Ve znovuotevřeném řízení musí tedy soudy nápravě níže uvedených nedostatků věnovat pozornost, neboť má-li zpřísnění stěžovatelova trestu obstát, aniž by krajský soud dospěl k odlišným přitěžujícím skutkovým závěrům (paradoxně vzal za prokázaný významně

příznivější skutkový závěr o dobrovolné, včasné a nadstandardní náhradě škody), je podle Ústavního soudu potřeba, aby jeho úvahy byly rozumně a přezkoumatelně odůvodněné.

59. Nad rámec uvedeného považuje Ústavní soud za vhodné poukázat na dva nedostatky odůvodnění napadeného rozhodnutí krajského soudu, které ve svém důsledku zpochybňují ústavní soulad zpřísnění trestu uloženého okresním soudem. První nedostatek je podle Ústavního soudu důsledkem možného „komunikačního šumu“ mezi stěžovatelem a krajským soudem. V průběhu veřejného zasedání krajský soud zkoumal, zda stěžovatel nahradil způsobenou škodu. Nahlédnutím do stěžovatelova mobilního bankovníctví soud ověřil odeslání platby poškozené společnosti. Dále zjistil, že ke dni konání veřejného zasedání má stěžovatel na bankovním účtu zůstatek 1 836 625,6 Kč, načež se stěžovatele zeptal, zda má s takovým bankovním účtem zapotřebí krást naftu v hodnotě 15 000 Kč. Na to stěžovatel reagoval, že samozřejmě nemá a šlo o zkratkovité jednání. V závěrečné řeči pak stěžovatel uvedl *„k tý finanční hotovosti na tom účtu, jak jste tam konstatoval ... vlastně doba, kdy jsem bohužel spáchal tyhle ty přestupky a trestný činy, tak jsem nebyl na takovýhle úrovni finanční, kdy prostě mě možná k tomu – proto k tomu možná docházelo, že jsem byl ve finanční tísní. Beru 15 800 Kč měsíčně invalidní důchod a peněz jsem neměl moc, ale nakonec jsem prodal byt, protože jsem zdědil část rodinného domu, kde teď bydlíme. Prodal jsem byt v Praze, a tudíž jsem dospěl k této finanční částce a už by se nemělo nic podobného stát“* (přibližně v čase 24:05 záznamu veřejného zasedání). Při ústním odůvodnění rozsudku krajský soud označil stěžovatelovu argumentaci, shrnutou jako *„pokud zde zaznělo, že byl v době spáchání skutku v nějaké finanční nouzi“*, za *„v podstatě až úsměvnou“*, neboť mu nemohl uvěřit, že značné finanční prostředky mohl nabýt v období zhruba 14 dnů mezi spácháním skutku a náhradou způsobené škody. V písemném vyhotovení rozsudku pak označil stěžovatelovo tvrzení o nemajetnosti *„za více než troufalé“*.

60. Takový závěr krajského soudu však podle Ústavního soudu vychází z nepochopení podstaty stěžovatelova tvrzení, kterému nicméně nelze, jak je vidno výše, přiznat přílišnou srozumitelnost. Podle Ústavního soudu však stěžovatel zjevně hovořil o finanční tísní v době páchaní své předchozí trestné činnosti (snad v logice, že k jejímu opakování již neexistuje „racionální“ důvod). Nepopisoval tedy okolnosti spáchání aktuálně projednávaného skutku, u nějž vlastní motivaci od počátku „nechápe“, resp. jednání označuje za zkratkovité (viz protokol o výslechu osoby zadržené na č. l. 13, v němž stěžovatel uvádí, že má na účtu asi 2 300 000 Kč a neví, proč *„to vlastně udělal, nechápe sám sebe“*). Totéž zopakoval v trestním řízení ještě několikrát. Ostatně při vyhlášení rozsudku krajského soudu lze v části, v níž soud rozváděl výše uvedené úvahy, slyšet nesouhlasné projevy stěžovatele (v čase 35:03). Podle Ústavního soudu tak krajský soud nepochopil, co se mu stěžovatel pokoušel sdělit. Ústavní soud nemůže určit, nakolik se tento závěr projevil na výši uloženého trestu. Vzhledem k tomu, že stěžovatelova tvrzení lze zařadit do kategorie postoje k trestné činnosti a krajský soud je nesprávně označil *„za více než troufalá“*, považoval Ústavní soud za potřebné na tento nedostatek upozornit.

61. Konečně považuje Ústavní soud za vhodné se krátce vyjádřit k přístupu krajského soudu k institutu prohlášení viny. V napadeném rozhodnutí krajský soud uvedl, že ve prospěch stěžovatele hovoří to, že se ke stíhanému jednání doznal a prohlásil svou vinu. Na druhé straně nelze podle soudu přehlížet, že stěžovatel byl na místě zadržen policií, takže prostor k tvrzení, že se tam nacházel náhodou, moc velký nebyl. Při vyhlášení rozsudku soud uvedl, že *„prohlášení viny zas až tak vysokou cenu nemá“*

v situaci, kdy jsou pachatelé zadrženi na místě činu (v čase 31:40). Jak napovídají i následné ironické poznámky o nereálnosti jakékoliv obhajoby obžalovaných, staví zřejmě krajský soud „hodnotu“ prohlášení viny převážně na jeho důkazní hodnotě, resp. spíše na jeho nezbytnosti pro odsouzení pachatelů. Ponechá-li Ústavní soud stranou, zda je takový přístup správný u hodnocení prostého doznání, kterým obviněný nejen „ulehčuje“ důkazní situaci, nýbrž zároveň vyjadřuje i určité povahové rysy a postoj k trestné činnosti, nelze přehlédnout, že takový náhled krajského soudu nezohledňuje rozdíl mezi prostým doznáním a prohlášením viny. Tím se totiž obviněný, kromě všeho výše uvedeného, vzdává celé řady svých práv s významným pozitivním účinkem nejen pro stát, nýbrž i další osoby (zejména poškozené). Spojování prohlášení viny výhradně s jeho důkazní „hodnotou“ je tak podle Ústavního soudu určitou bagatelizací jeho podstaty. Převládá-li by v trestněprávní praxi náhled krajského soudu, lze se ptát, zda má zakotvení daného institutu (se všemi riziky výše popsanými) vůbec nějaký hodnotově přijatelný smysl. A dále jaký vliv by měl takový postoj na motivaci obviněných (a to zvláště recidivistů, kteří systém trestní spravedlnosti zatěžují nejvíce) prohlásit vinu v situaci „hloupě“ spáchaného trestného činu, *nota bene* ryze majetkového, po jehož spáchání obviněný bezodkladně a dobrovolně uhradí způsobenu škodu i s významným „úrokem“ (ohledně výše škody panuje v různých fázích trestního řízení určitá nejistota, nicméně poškozená společnost vyčíslila škodu na 12 910 Kč a stěžovatel jí uhradil 50 000 Kč).

XI. Závěr

62. Jelikož Ústavní soud z výše uvedených důvodů shledal, že napadenými rozhodnutími došlo k porušení stěžovatelových ústavních práv, vyhověl podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadená rozhodnutí zrušil. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něho nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Návrh na zrušení § 206c odst. 7 věty druhé trestního řádu odmítl Ústavní soud z výše uvedených důvodů podle § 43 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu.

63. Ačkoliv si je Ústavní soud vědom toho, že pro stěžovatele klíčový zlom v řízení nastal u odvolacího soudu, neumožňují okolnosti případu a současná právní úprava zvolit hospodárnější postup, než vrácení věci nalézacímu soudu (pokud by odvolací soud trval na svých závěrech o nutnosti zpřísnění stěžovateli uloženého trestu, musel by sám kvůli ústavním nedostatkům jeho postupu věc nalézacímu soudu vrátit). Okresní soud tedy bude muset v dané věci rozhodnout znovu poté, co se stěžovateli dostane řádného a srozumitelného poučení o důsledcích aplikace institutu prohlášení viny v oblasti trestání. Při ukládání trestu budou muset soudy navíc zohlednit rovněž dobu, která od spáchání trestné činnosti uplynula, a důležité okolnosti, které v mezidobí mohly nastat (např. zahlazení odsouzení apod.).

64. Vzhledem k tomu, že v daném trestním řízení došlo na základě prohlášení viny rovněž k odsouzení spoluobžalovaného, který však v postupu obecných soudů nespátral porušení svých práv (nepodal dovolání nebo ústavní stížnost), bylo by proti smyslu využití tohoto institutu (na rozdíl od pouhého nevyužití opravných prostředků), aby Ústavní soud zrušil napadená rozhodnutí rovněž ve vztahu k němu. V takové situaci není podle Ústavního soudu namístě aplikovat zásadu *beneficia cohaesionis*.

65. Pokud jde o časové působení závěrů tohoto nálezu na jiná probíhající trestní řízení, v nichž obvinění prohlásili svou vinu, mohou se jejich závaznosti podle Ústavního soudu dovolávat pouze ti obvinění, kteří námitku protiprávnosti odsuzujících rozhodnutí opřených o jejich prohlášení o vině vznesli již před dnem vyhlášení tohoto nálezu, popř. jim ještě neuplynula lhůta k podání opravného prostředku, v němž by takovou námitku mohli poprvé vznést. V individuálních případech musí soudy konkrétně zvážit, zda předchozí nedostatečné poučení způsobilo obviněným (např. s ohledem na jejich osobnost) reálnou újmu na jejich právech. Pokud by s ohledem na případně doplněné poučení obviněný odvolal své prohlášení viny, může být namíste „revokace“ usnesení, kterým bylo původní prohlášení o vině přijato (obdobně viz bod 23 usnesení ze dne 24. 1. 2024 sp. zn. IV. ÚS 2789/23).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 7. srpna 2024

Jan Svatoň
předseda senátu